

Picasso

MAGISCH KERAMIST
CERAMIC MAGICIAN

Picasso
Magisch Keramist
Ceramic Magician

WBOOKS
Royal Delft Museum

Woord vooraf

Royal Delft Museum is geboren vanuit een passie voor ondernemerschap en kunst. Als familie besloten wij in 2003 te investeren in Royal Delft (Koninklijke Porceleyne Fles) om het Nederlands Cultureel Erfgoed, wat het eeuwenoude ambacht van Delfts Blauw aardewerk is, te laten voortleven bij huidige en komende generaties. In de afgelopen 20 jaar is Royal Delft uitgegroeid tot een florerend en financieel gezond bedrijf. Dit maakte het mogelijk om het bestaande museum te renoveren, uit te breiden en te heropenen als het fabrieksmuseum voor Delfts aardewerk in november 2022.

In de extra expositiezalen worden wissel-tentoonstellingen met een directe link tussen Delfts aardewerk en kunst georganiseerd. De eerste tentoonstelling *Van Ruisdael tot Frytom* bestond uit werken op doek en plateel van de zeventiende-eeuwse Nederlandse landschapschilders Van Ruisdael en Van Frytom. Daarop volgde de expositie van het werk van hedendaagse kunstenaar Bas Meeuws: *Bloemen in Blauw*. Hij maakt foto's in de stijl van zeventiende-eeuwse bloemstillevens in originele Royal Delft handgeschilderde vazen. En nu, een expositie over de Spaanse en meest universele kunstenaar aller tijden: Pablo Ruiz Picasso (1881-1973).

Als kunstliefhebbers, hebben mijn vrouw en ik door de jaren heen een uiteenlopende verzameling van Picasso's werken opgebouwd met daarin onder meer het schilderij *Tulpen en Gladiolen* uit 1901. Dit is een mooi en bijzonder vroeg werk, dat Picasso schilderde toen hij pas 20 jaar oud was en dient als vertrekpunt voor zijn artistieke ontwikkeling. Daarbij geven de stukken keramiek in onze verzameling goed inzicht in Picasso's veelzijdigheid als keramist, zijn ondernemersgeest en het plezier dat hij had in het maken van keramiek. Wij zijn daarom ook verheugd om deze bijzondere werken uit onze collectie en van andere bruikleengevers te mogen delen met de bezoekers van deze tentoonstelling.

Pablo Picasso bereikte in alles verbluffende resultaten. Geen andere kunstenaar in de twintigste eeuw stond aan de wieg van zoveel kunstzinnige vernieuwingen en wisselde zo makkelijk van medium: van olieverf naar hout of brons, van keramiek naar grafische technieken, hij werkte zelfs met glas. In het jaar dat het 50 jaar geleden is dat Pablo Picasso overleed, presenteren wij met dank aan ons deskundige team en gepaste trots het minder bekende deel van Picasso's oeuvre. Een tentoonstelling over zijn leven als keramist en zijn keramisch werk: *Picasso. Magisch Keramist* is te zien vanaf 10 oktober 2023 tot met 19 mei 2024 in Royal Delft Museum.

John A. Fentener van Vlissingen

Inleiding

In het vijftigste stervensjaar van Pablo Ruiz Picasso worden er wereldwijd meer dan 50 tentoonstellingen georganiseerd over het werk van Picasso. Royal Delft Museum, sinds 1653 het fabrieksmuseum van het wereldberoemde Delfts Blauw aardewerk, organiseert voor Nederland in dit herdenkingsjaar de tentoonstelling *Picasso. Magisch Keramist*. Het toont Picasso's ontwikkeling van schilder naar keramist en geeft inzicht in de thema's waarmee hij werkte. Waar anders dan in de fabriek van Royal Delft, waar men iedere dag het keramisch ambacht uitoefent, komen deze keramische objecten het best tot hun recht? Als bezoeker ervaar je hoe het moet zijn geweest in het pottenbakkersatelier in het Zuid-Franse Vallauris.

Het idee voor de expositie over Picasso's keramische objecten werd geïnitieerd door John Fentener van Vlissingen, tevens grootaandeelhouder van Royal Delft N.V., die samen met zijn vrouw Marine door de jaren heen een omvangrijke collectie keramische objecten van Picasso verzamelden. Deze werken vormden de basis voor de samenwerking met 'Picasso Celebration 1973-2023'. Hierbij heb ik de hulp gevraagd van kunsthistoricus Lennart Booij om als gastcurator zijn bijdrage te leveren aan de expositie en deze catalogus. Zijn kennis en netwerk stelden ons in de gelegenheid om in korte tijd een volledige expositie te vullen met bruiklenen uit musea en particuliere collecties. De bijdrage van de fotografen Erik en Petra Hesmerg is bepalend geweest voor de uitstraling die wij voor de catalogus voor ogen hadden. Zij kunnen als geen ander de kracht van het ambacht en de geest van de keramiek door hun manier van

fotograferen naar boven halen. Je ziet het bijna voor je, hoe Picasso zijn vingers en scalpeermes in de klei zet, en er vormen in draait en buigt totdat het naar zijn zin is.

In deze catalogus lees je hoe Picasso zich ontwikkelde van impressionistisch schilder naar keramist. Hij profileerde zich als ondernemer door naast unieke exemplaren ook in series te werken. Picasso werd in de negentiende en twintigste eeuw groot door met kunststijlen te breken. Tegenwoordig zien we ook de impact die dit heeft gehad op de mensen en culturen om hem heen.

Ik wil graag onze bruikleengevers bedanken voor het vertrouwen om ons hun geliefde keramische objecten van Picasso voor de tentoonstelling uit te lenen. Veel daarvan staan ook in deze catalogus: Museum de Fundatie, Design Museum Den Bosch, Keramiekmuseum Princessehof te Leeuwarden, Kunstmuseum te Den Haag, John & Marine van Vlissingen Fine Arts, Kitty Valkier Schreurs, Collectie Vanderheijden Van Tinteren / Moonen Nederland en andere particuliere bruikleengevers.

Tenslotte, de catalogus en tentoonstelling zouden niet tot stand zijn gekomen zonder de hulp en bijdragen van Johan de Bruijn van Wbooks, Lennart Booij, Isabel Heijne, assistent conservator bij John & Marine van Vlissingen Fine Arts, Daan Bakker en Ine Laurant, verantwoordelijk voor de vormgeving van de tentoonstelling en Katie Haan die stage liep tijdens dit project.

Jolanda van den Berg,
Directeur Royal Delft Museum

Inhoud

Woord vooraf

3

Inleiding

7

1. Pablo Picasso (1881-1973)

12

2. Picasso, magisch kunstenaar

16

3. Een keramisch avontuur in Vallauris

18

4. Van unica naar series

20

Nawoord

88

Bijschriften

90

Noten

92

Content

Foreword

4

Introduction

8

1. Pablo Picasso (1881-1973)

24

2. Picasso, magical artist

28

3. A ceramic adventure in Vallauris

30

4. From unique pieces to series

32

Afterword

89

Captions

90

Notes

93

1. Pablo Picasso (1881-1973)

De Spaanse kunstenaar Pablo Ruiz Picasso heeft zijn lange en werkzame leven vooral in Frankrijk doorgebracht. Sinds de opkomst van het fascistisch regime onder generaal Franco in de jaren dertig van de vorige eeuw zette hij geen voet meer in Spanje. Hoewel hij in 1966 door de Franse overheid wordt geëerd met een grote retrospectieve tentoonstelling verkreeg hij nimmer de Franse nationaliteit. ¹

Pablo Ruiz Picasso is geboren in het Spaanse Malaga, waar hij in relatieve welstand zijn kindertijd doorbrengt. Zijn vader Don José Ruiz is tekenleraar. Zijn moeder is afkomstig uit een welgestelde Italiaanse familie. ² De jonge Pablo komt niet goed mee op school, maar blinkt uit door zijn tekentalent. Zijn vader erkent al snel de meerdere in zijn zoon en overhandigt hem zijn schilderspullen. Hij is dan 14 jaar oud.³ De familie verhuist naar La Coruña, maar zijn vader kan er niet aarden, weer wordt er verhuisd, nu naar Barcelona. Daar vindt Pablo zijn kunstzinnige basis. Hier ontwikkelt hij zich aan de kunst-academie, publiceert tekeningen in kunstbladen en komt met jonge kunstenaars samen in het moderne café *Els Quatre Gats*.⁴

Na 1900 is Parijs zijn bestemming. De grote wereldtentoonstelling werkt als een magneet op jongeren die allemaal carrière wilden maken in de lichtstad. Picasso was daarop geen uitzondering. Hij reisde in een periode van vier jaar voor langere tijd heen en weer naar Parijs, maar slaagt er pas in 1904 in om een soort van bestaan op te bouwen. Hij huurt van mede-Spanjaard en keramist Paco Durrio

het later beroemd geworden atelier in de Bateau Lavoir, een vervallen houten bouwwerk aan de rand van Montmartre. ⁵

Daar ontwikkelt hij zijn beroemde blauwe periode; gekenmerkt door de afbeeldingen van getergde en gemergelde werkers, vrouwen en circusartiesten. Na de ontmoeting met zijn eerste grote liefde Fernande Olivier, een student aan de Franse École des Beaux-Arts, trekken ze in 1906 samen naar het Spaanse bergachtige Gosol. Het blijkt een keerpunt. Tijdens deze reis raakt hij in de ban van vroegchristelijke sculpturen die ze onderweg tegenkomen in kapelletjes en kerken. De naïeve en directe stijl van de in hout en steen gehouwen waterspuwers, Madonna's en Christusfiguren bereiden de weg naar een abstractere aanpak. Dit komt in zijn zogenaamde 'roze' periode tot wasdom.

De kennismaking met Afrikaanse maskers en beelden uit Oceanië leidt tenslotte tot een 'kubistische' doorbraak, met het in 1907 geschilderde schilderij *Les Femmes d'Alger* als onbetwist hoogtepunt van die periode. Na 1917 begint zijn stijl onder invloed van theater opdrachten weer klassieker te worden, iets dat navolgers maar moeilijk kunnen begrijpen. Hij was toch net op weg naar absolute moderniteit? Picasso blijft nooit vasthouden aan een eenmaal ingeslagen weg. Experimenten en verkenningen blijven elkaar gedurende zijn rest van zijn leven opvolgen, in stijl, in materiaal en methode.

De naam Picasso stond bij leven al garant voor heftig debat over de vernieuwende betekenis van zijn kunstenaarschap en zijn belang voor de moderne kunstgeschiedenis. Zijn werken werden door critici besproken in kunstbladen en verhandeld door belangrijke handelaren. Er was al vroeg bewondering onder grote verzamelaars.⁶ Geen andere kunstenaar in de twintigste eeuw verwisselde zo makkelijk van medium; van olieverf naar hout of brons, van keramiek naar grafische technieken, hij werkte zelfs met glas. Hij bereikte in alles verbluffende resultaten. En geen andere kunstenaar stond aan de wieg van zoveel kunstzinnige vernieuwingen als Pablo Picasso en veel kunstenaars na hem zijn aan hem schatplichtig.⁷

Op 8 april 2023 was het precies 50 jaar geleden dat Picasso overleed. Beroemde kunstenaars als Francis Bacon, Jean-Michel Basquiat, Louise Bourgeois en David Hockney noemen hem een inspiratiebron, maar ook jongere generaties reflecteren op zijn oeuvre. Het is daarom niet verwonderlijk dat er ook met de blik van nu naar de kunstenaar wordt gekeken.⁸

Picasso had gedurende zijn lange leven vele relaties en affaires met vrouwen. Zij fungeerden als zijn model en muze. Op het moment dat hij verliefd werd, veranderde alles in zijn leven - ook de stijl van zijn kunst. Picasso werd door directe vrienden en familie gekarakteriseerd als iemand die alles en iedereen gebruikte om zijn kunstenaarschap te ondersteunen. Hij hield er misogyne denkbeelden

op na en zaaide verdeeldheid onder zijn (ex-) geliefden en familieleden.

Zijn geliefden Françoise Gilot en Dora Maar waren grote kunstenaars en gingen een creatieve competitie aan met Picasso die hen uiteindelijk allen wereldfaam bezorgde. Françoise Gilot, die van hem scheidde, publiceerde in de jaren zestig al openlijk over haar ervaringen met Picasso.⁹ Zijn laatste vrouw, Jacqueline Roque, waarmee hij de laatste twintig jaar van zijn leven doorbracht, is van onmiskenbaar groot belang en invloed geweest op zijn artistieke productie en de afwikkeling van zijn nalatenschap.¹⁰

De kunstwerken uit Afrika en Oceanië die Picasso in Parijse musea bestudeerde, en grote invloed hadden op zijn werk, waren door het kolonialisme in Frankrijk terechtgekomen. Ze werden gepresenteerd als 'primitieve' kunst, als het toonbeeld van een minder ontwikkelde beschaving. Het Primitivisme, de westerse kunststroming waar ook Picasso's werk onder wordt geschaard, liet zich inspireren door 'het primitieve' maar hield hiermee foutieve en simplistische denkbeelden over continenten als Afrika en Oceanië in stand. In een periode waarin racistisch gedachtegoed alomtegenwoordig was in Frankrijk, en Frankrijk als koloniale macht aanwezig was in Afrika, raakt het Primitivisme de dunne lijn tussen inspiratie en toe-eigening. Inspiratie is van alle tijd en van groot belang voor de kunstgeschiedenis, maar als de machtsverhouding tussen inspirator en geïnspireerde dusdanig ongelijk is, belemmert dit een

gelijkwaardige uitwisseling van ideeën.¹¹ Picasso was geïnspireerd door de manier waarop kunstwerken uit Afrika en Oceanië tot stand waren gekomen, hun culturele context en geschiedenis. Als objecten die begeesterd werden en vervolgens als bezield en magisch werden beschouwd, destilleerde hij er een werkwijze uit die de rest van zijn artistieke carrière zou bepalen. Picasso's werkwijze leverde succes op, maar wel ten koste van andere culturen en van zijn omgeving. Beide kanten maken onmiskenbaar deel uit van Picasso's legendarische nalatenschap. Hij zei zelf dat zijn leven en werk totaal vervlochten waren, en 'Schilderen is sterker dan ik ben. Het kan mij laten doen wat het maar wil.'¹²

In plaats van één versie van het verhaal te vertellen, is het betekenisvoller om de complexiteit en gelaagdheid van zijn hele leven en oeuvre onder ogen te zien. Op basis van die informatie kan iedereen een eigen mening vormen en deze in gedachten houden tijdens het bekijken van kunst. Daarbij dienen we nuances toe te passen. Zoals het zien van zeden en gewoontes in de context van een andere tijd en de wetenschap dat de kunstgeschiedenis samenvalt met continue inspiratie en kopieergedrag van alles wat er achter ons ligt. 'We staan op de schouders van reuzen.'¹³

“Ik vond het prachtig om te zien hoe de keramische voorwerpen uit de oven kwamen. Felle, schitterende kleuren, sensationeel voor mij als kind en ook voor mijn vader, de zeer bedreven schilder. Het is onmogelijk blasé te worden van het resultaat van het bakken van biscuit en emaille voorwerpen.”⁴⁸

Claude Picasso

Colofon

Dit boek verschijnt ter gelegenheid van de tentoonstelling *Picasso. Magisch Keramist* in het Royal Delft Museum, van 10 oktober 2023 t/m 19 mei 2024.

Uitgave
WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com
i.s.m.
Royal Delft Museum
info@royaldelftmuseum.com
www.royaldelftmuseum.com

Redactie
Lennart Booij

Tekst
Lennart Booij
Isabel Heijne
Royal Delft Museum

Fotografie
Erik en Petra Hesmerg, met uitzondering van pag. 2: Michiel Elsevier Stokmans, pag. 5: Christie's, pag. 13: Willy Rizzo en pag. 60: Kunstmuseum Den Haag.

Post-productie
artcodec.ch / Marc Prevot

Vertaling Nederlands-Engels
LinQuake

Vormgeving
Studio Aandacht, Ben Lambers

© 2023 WBOOKS Zwolle / de auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Alle werken van Pablo Picasso in deze catalogus: © Succession Picasso, c/o Pictoright Amsterdam 2023

De layout van de catalogus is ter goedkeuring voorgelegd aan de nalatenschap van Pablo Picasso en door hen goedgekeurd. Niets uit deze autorisatie kan geïnterpreteerd worden als een waardevolle authenticatie van de gereproduceerde werken.

ISBN 978 94 625 8595 9
NUR 655